

İnsan Hakları Hukuku Açısından Kadına Şiddet Violence Against Women in Terms of Human Rights Law

Abdulazim İBRAHİM¹, Asiye Nurşen DAĞ^{1,2}

¹İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset ve Kamu Yönetim Anabilim Dalı
Karabük Üniversitesi

Orcid No: 0000-0002-7617-2429 / abdulazimibrahim@karabuk.edu.tr

²Karabük Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü

Orcid No: 0000-0002-5646-6374 / asiyenursendag@karabuk.edu.tr

Özet

Temel bir insan hakkı sorunu olan kadına şiddet, günümüzün acil çözüm bulunması gereken evrensel nitelikli halk sağlığı sorunlarından birisi olarak tanımlanmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü'nün verilerine göre dünya genelinde kadınların %35'i başta aile içi şiddet olmak üzere cinsiyet temelli şiddete uğramaktadır. Geri kalmış ülkelerle Hindistan, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde ve birçok gelişmiş Batılı ülkede her yıl milyonlarca kadın şiddete uğrarken bunların binlercesi de hayatını kaybetmektedir. Tarihsel bir olgu olan kadına şiddetin arkasında yatan temel faktör, toplumsal cinsiyet ayrımcılığıdır. Tarih boyunca bütün toplumlarda kadınların statüsü, bu ayrımcılık esasına göre belirlenmiş ve özellikle aile içinde gerçekleşen şiddet, erkeğin doğal bir hakkı olarak meşrulaştırılmıştır.

Dünya Sağlık Örgütü, Birleşmiş Milletler gibi bu alanda küresel ölçekte çalışma yapan örgütler tarafından fiziksel, cinsel, duygusal, ekonomik ve sosyal şiddet şeklinde sınıflanan kadına şiddetin önlenmesine yönelik son yıllarda önemli çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmalar kapsamında öncelikle toplumsal cinsiyet ayrımcılığını ortadan kaldırmayı sağlamak için birçok konuda kadınlara yönelik pozitif ayrımcılık uygulaması hayata geçirilmiştir. Bunun yanında kadına şiddetin hukuktaki yerine ilişkin yeni düzenlemeler yapılarak bu suçlara yönelik cezalarda artırımlara gidilmiştir. Ancak bütün bu çabalara rağmen hemen her ülkede her gün kadınlar şiddet mağduru olmaya devam etmekte ve birçoğu da hayatını kaybetmektedir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal cinsiyet ayrımcılığı, kadına şiddet, cinsiyet temelli şiddet.

Abstract

The violence against women which is a primary human rights issue, is now also considered as an urgent public health problem that needs to be solved. According to the data of the World Health Organization, 35% of women around the world are experiencing especially gender based domestic violence. There are millions of women who are experiencing violence every year in 3rd world countries and in developing countries such as India and Turkey and also in developed western countries that ends up with thousands of women dying. Violence against women is a historical phenomenon and the reason why is social gender discrimination. Throughout the history and in all societies, the status of women are designed depending on this discrimination and especially, domestic violence had become a justified action for men.

In recent years, important and global researches have been made by World Health Organization and United Nations in order to prevent violence against women that can be assorted as physical, sexual, emotional, economic and social violence. With these works gender,equality being the main priority reverse discrimination towards woman have been achieved. Apart from that by applying regulations on women's position in the legal system penalty for crimes regarding woman have been increased. However, despite all these efforts woman in almost every country are becoming victims of violence everyday and the majority of these victims are losing their lives.

Keywords: Gender Discrimination Against Women, Violence Against Women/Gender Based Violence.

1. Giriş

Şiddet, evrensel bir özelliğe sahip olup insanlar arasındaki rekabet, çekişme ve çatışmadan kaynaklanmaktadır. Arapçadan Türkçeye geçmiş bir kelime olarak şiddet kelimesinin sertlik gösterme, sert ve kaba davranma, başkalarına kaba kuvvet uygulama anlamları vardır. Teknik açıdan ise insanların aşırı duygu durumlarının bir sonucu olarak başkalarına karşı saldırganca kaba davranış uygulamasıdır. Ancak vurma, kırma, öldürme, yok etme gibi davranışların yanın sözlü, duygusal, ekonomik birçok alt türü de vardır. Zamana, topluma göre değişkenlik gösterebilen şiddetin yapısını ve uygulanma biçimini büyük ölçüde sosyo-kültürel dinamikler belirlemektedir [1]. Çoğunlukla kadınların maruz kaldığı tecavüz suçlarının toplumsal bellekte kadın bedeni üzerinde gerçekleşen bir şiddet eyleminden ziyade toplumsal ahlakla ilgili bir konu olarak algılanması bu dinamiklerin en belirgin örneklerinden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır [2]. Bu basit örnek, toplumun algısı ve ahlaki tutumunun meseleye yön veren asıl faktör olduğunu gösterirken kadınların uğradığı şiddetin örtülü kalan boyutları hakkında da ipucu vermektedir.

Fiziksel olmanın yanında duygusal, psikolojik, cinsel boyutlarıyla karşımıza çıkan şiddetin günümüzdeki en önemli mağduru kadınlardır [3]. Hatta kadına şiddet günümüz toplumlarındaki en yaygın şiddet türü olarak kabul edilmektedir. Kadına şiddet, belirgin bir şekilde toplumsal cinsiyet ayrımcılığından beslenmektedir. Toplumların yapısına göre şiddetin yaygınlığı değişmesine karşın kadınlar sürekli bir ya da birkaç şiddet türüne birden maruz kalmaktadır. Hatta çoğu zaman bir şiddet eylemi beraberinde diğer şiddet türlerini de beraberinde getirmekte ve kadınlar aynı anda şiddetin birkaç türüne birden maruz kalmaktadır [4].

Akademik literatürde kadına şiddet, cinsiyet temelli şiddet, aile içi şiddet, eş şiddeti kavramları çoğu zaman eş değer kavramlar gibi kullanılsa da kesinlikle aynı anlamlara gelmezler. Şiddet ister fiziksel olsun ister başka şekilde olsun birisinde zarar ya da ıstıraba yol açan eylem ve tehditlerdir. Cinsiyete dayalı şiddet ister erkek olsun ister kadın olsun bir kişinin cinsiyeti nedeniyle uğradığı şiddeti ifade etmektedir. Ancak bu kapsamdaki şiddetin mağduru genelde kadınlardır. Aile içi şiddet, kadınların karşı karşıya olduğu en yaygın şiddet türlerinden birisi olarak öne çıkmaktadır. Ancak aile içi şiddet diğerlerinden farklı olarak mekânsal bir sınırlamaya tabidir ve kadının ailesi içerisinde uğradığı şiddeti ifade ederken şiddetin mağduru kadın da olabilir erkek de olabilir [5].

Geleneğin ve kültürün olağanlaştırdığı bir durum olarak kadına şiddet, tarih boyunca var olan bir olgu olup çoğu zaman da erkeğin kadın üzerindeki otoritesinin bir parçası olarak kabul edilmiştir. Hatta İngiltere gibi ülkelerde bile yakın zamanlara kadar erkeğin kadına şiddet uygulaması ve doğrudan ceza vermesi yasal bir hak olarak görülmüştür [6], [7].

Şiddetin sosyal-kültürel yapının yanında çok sayıda başka nedeninin de olduğu görülmektedir. Aile içindeki uyumsuzluklar, eşler arası farklılıklar, eşlerin kişilik özellikleri, ilaç ve alkol gibi etken maddelere bağımlılıkları, eğitim ve gelir durumu, istihdam gibi birçok faktörün başta aile içi şiddet olmak üzere kadına şiddete etki ettiği görülmektedir.

Tarih boyunca var olan erkek egemen yapı ilk olarak İngiltere’de ortaya çıkan sanayileşme sonrasında yeni biçimler almaya başlamış, artan işgücünün kadın ve çocuklarla karşılanmasına yol açan bu süreçte iş bölümü ve rol dağıtımını yeniden yapılmıştır. Bunun sonucunda kadınların genellikle aile içinde uğradığı şiddete iş bölümünün getirdiği sömürü ve diğer alanlardaki şiddet de eklenmiştir. Kadına şiddet konusu önemli bir sosyal sorun olarak 20. Yüzyılın ikinci yarısına kadar üzerinde önemli bir çalışma yapılmadan varlığını sürdürmüştür. Başta Birleşmiş Milletler (BM) olmak üzere çeşitli uluslararası örgütlerle sivil toplum kuruluşlarının girişimleri sonucu 1970’lerden itibaren, feminizmin de etkisiyle kadın hakları ve kadına şiddet konusunda çeşitli çalışmalar yapılmaya başlanmıştır [8].

Bu çalışmaların sonunda öncelikle 1981 yılında kadın haklarının anayasası olarak da kabul edilebilecek olan CEDAW yürürlüğe konmuştur. CEDAW, daha önce eşitlik, özgürlük, adalet gibi temel ilkelerde yapılmış olan uluslararası hukuki düzenlemelerde yer alan kadınlara yönelik hükümlerin ötesine geçen bir anlaşmadır. Çünkü CEDAW, sadece kadın haklarını düzenleyen bir sözleşme olarak kendinden önceki bütün hukuki metinlerden ayrılmaktadır. CEDAW, kadın haklarını başlı başına düzenleyen bir sözleşme iken 2012 yılında İstanbul’da imzalanan İstanbul Sözleşmesi ise kadına şiddete yönelik olarak ortaya konulan en önemli uluslararası hukuk belgesidir.

Ancak bütün bu düzenlemelere ve düzenlemelerin devletlere yüklediği sorumluluklara rağmen başta Türkiye olmak üzere birçok ülkede kadına şiddet hala yaygın bir şekilde devam etmekte, her yıl binlerce kadın

eşleri ya da partnerleri tarafından öldürülmektedir. Öte yandan Türkiye’de kadına yönelik şiddetin önlenmesi için gerçekçi bir umut kaynağı olan İstanbul Sözleşmesi’nden Türkiye, ailenin temellerini sarstığı gerekçesiyle 20 Mart 2021’de gece yarısı yayınlanan bir Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile çekilmiştir. Bu da kadına şiddet konusundaki iyimser gelişmelerin tamamen tersyüz olacağı endişesine yol açmaktadır.

2. Kadınlara Yönelik Şiddet

2.1. Şiddet Kavramı ve Kadına Şiddet

Şiddet, fiziksel sonuçları ile algılanan bir kavram olsa da kapsamı daha geniştir. Bu nedenle bu alanda yapılmış tanımlara biraz yakından bakmak gerekir. Şiddeti kısaca bir çalışmada başkası üzerinde üstünlük ve otorite kurmaya yönelik kural dışı eylemler olarak tanımlamak mümkündür. Daha geniş bir tanımla yapılacak olursa şiddet, kaba güç kullanarak başkalarını yola getirme, özgürlüklerini kısıtlama, onlara istediklerini kabul ettirme davranışlarının toplamıdır. Ayrıca bu davranışlar sadece fiziksel olmayıp cinsel, psikolojik, sosyal, duygusal boyutlar da taşımaktadır [3].

Şiddet bir başka çalışmada ise kaba güce dayalı olarak özgürlük kısıtlayıcı davranışlar bütünü olarak tanımlanırken cinayet, işkence, vurma, yaralama, öldürme, şantaj gibi birçok eylemin bir ya da birkaçı olarak ifade edilmektedir. Şiddetin temelinde kural dışılık ve başkalarının zararına hareket etme hedefi vardır [6]. Bir başka araştırmada ise şiddetin insana, çevreye, doğaya, hayvanlara ve çeşitli varlıklara yönelik yok edici, zarar verici davranışlar olarak tanımlandığı görülmektedir [7]. Bu tanıma göre şiddet sadece insanlara ya da hayvanlara yönelik olmayıp bütün varlıklara yönelik olarak gerçekleşebilmektedir.

Şiddet denince her ne kadar başkalarına yönelik olan şiddet akla gelse de şiddetin kendine yönelik şiddet, kişiler arası şiddet ve toplu şiddet olmak üzere üç alt gruba ayrılmaktadır. Bu ayrım şiddetin yöneldiği kişi ya da kişilere göre yapılırken şiddetin doğası, kimyası ile ilgili olarak yapılan ayırmada ise fiziksel, psikolojik, duygusal, cinsel, ekonomik şiddet kavramları öne çıkmaktadır. Şiddet, bir toplumda herkesin mağdur olabileceği bir durum iken hemen her toplumda şiddeti en fazla tecrübe eden toplumsal kategori kadınlardır. Geçmişte ve günümüzde kadına şiddet, şiddetin en evrensel biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır [4].

Genellikle fiziksel bir eylem olarak algılanan şiddet olgusu, görünenden daha kapsamlı bir kavram olup fiziksel etkilerin yanında korku, kaygı, endişe gibi duyguları da yaratan bütün olasılıkları içermektedir [9]. Zaten bu konuda dünya genelinde en kapsamlı araştırma ve çalışmaları yapan Birleşmiş Milletler (BM, United Nations-UN) de 1993’te yayınladığı “Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Hakkında Bildirge (DEDAW)’de kadına şiddeti bu bağlamda tanımlamıştır. Özellikle aile içi şiddeti öne çıkaran bu tanımlamalarda dayak, hırpalama, erken yaşta evlendirmek, kız çocuklarının çeşitli şekillerde suiistimal edilmesi, eşler arası tecavüz gibi çok sayıda kadına şiddet alt türü sayılmaktadır [10]. Kadın hakları konusunda çalışmalar yapan bir başka küresel örgüt olan Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) de benzer bir yaklaşım sergilerken kadına ve çocuklara şiddetin evde, işyerinde, okulda, sokakta ve hemen her alanda yaygın olarak gerçekleşen bir olgu olduğunu belirtmektedir [9]. Kadına şiddet ile eş zamanlı olarak anılan aile içi şiddet, aile içerisinde kadınlara, çocuklara ve yaşlılara yönelik olarak gerçekleşen şiddet şeklinde de tanımlanmaktadır[11]. Ancak aile içi şiddetin en fazla mağdur olanı yine kadınlar olduğu için aile içi şiddet çoğu zaman kadına şiddet anlamında da kullanılmaktadır.

Kadına şiddet, sıradan bir şiddet biçimi olmayıp temel insan haklarının ihlaline dayanan bir eylemler bütünüdür. Çünkü kadın hakları, insan hakları kapsamındaki haklardır ve önemli ölçüde bu hakları yok eden kadına şiddet de insan hakkı ihlalidir ve kadına şiddetin ele alınmasında meselenin insan hakkı boyutu gözden kaçırılmamalıdır [12]. Kadına şiddet, kadınlara yönelik şiddet kavramları zorlama ve keyfi olarak yoksun bırakma tehdidi de dahil olmak üzere kadınlara yönelik olarak fiziksel, cinsel veya psikolojik olarak zarar veren cinsiyete dayalı şiddet eylemleri ile bu yöndeki tehditler anlamına gelmektedir. Kadına şiddet özel alanda gerçekleşebileceği gibi kamusal alanda da gerçekleşebilmektedir. En yaygın aile içinde gerçekleşen fiziki, cinsel ya da duygusal nitelikli olarak ortaya çıkan şiddettir. Ayrıca evlilik olmadan sürdürülen duygusal ilişkilerde de partner şiddeti şeklinde sıklıkla görülmektedir. Bunların yanında genel olarak her yerde karşılaşılabilen tecavüz, cinsel istismar, cinsel taciz ve sömürü, korkutulma, zorlanma, devletin imkanlarından dışlanma, çeşitli imkanlara erişimlerin kısıtlanması gibi çok şekilde gerçekleşebilmektedir [13].

Kadına şiddetin en yaygın biçimlerinden birisi olan eş/partner şiddetini 4 başlıkta gruplandıran DSÖ'ye göre kadınların aile içinde uğradıkları şiddet türleri aşağıdaki gibidir[14];

- Fiziksel Şiddet: Tokatlama, vurma, dövme gibi doğrudan fiziksel varlığa acı vermeye yönelik davranışlar.
- Cinsel şiddet: Zorla cinsel ilişki ve diğer cinsellik temelli zorlamalar.
- Duygusal Şiddet: Aşağılama, küçümseme, korkutma, zarar vermekle tehdit etme, çocukları bir tehdit unsuru olarak kullanma, kadınların çeşitli duygusal zaafalarını suiistimal etmeye yönelik davranışlar.
- Davranışları Kontrol Etme: Kadına şiddetin eşlerden kaynaklı bu alt türünde kadını çevre ve toplumdan izole etmeye yönelme, kadının hareketlerini izleme, kısıtlama, eğitim ve finansal açıdan baskı altına alma, tıbbi bakıma erişimini kısıtlama gibi davranışlar öne çıkmaktadır.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (United Nations High Commissioner for Refugees / UNHCR), cinsiyete dayalı şiddet olgusu içerisinde gerçekleşen çok sayıda şiddet saymaktadır. UNHCR'ye göre cinsiyete dayalı şiddet, cinsiyet temelinde gerçekleşen ve fiziksel, zihinsel ve cinsel açıdan zarar ve acı veren eylemlerdir. Ayrıca bu yönde gerçekleşen tehdit, zorlama, özgürlükten yoksun bırakıcı her türlü davranış bu kapsama dahildir. Bunlar genellikle aile içinde gerçekleşirken toplum içinde ve devlet kurumları içinde de yaygın bir şekilde görülmektedir. Fiziksel şiddetin yanında cinsel şiddet de kadınların en fazla mağdur oldukları şiddet türlerinden birisidir. Bu konuda kadınlara yönelik zorlamalar, tecavüz, istismar, sömürü, fuhuş, evlilik içindeki medeni tecavüzler, cinsel konularda taciz, yıldırma ve aşağılamalar öne çıkan cinsel şiddet türleridir. Bunların yanında duygusal, psikolojik, ekonomik şiddet de toplum içinde sıklıkla görülürken kadınlar ev dışındaki birçok alanda aşağılanma, küçük düşürülme, taciz, istismar, korku ve tehditlere maruz bırakılma gibi olaylar yaşamaktadır[15].

Cinsel şiddetin mağduru genel olarak kadınlar olmasına karşın kavramın doğru anlamı, cinsiyetlerine bakılmaksızın bir cinsin diğer cins tarafından mağdur edici davranışlara maruz bırakılmasıdır. Cinsel şiddet, bireyin psikolojisinde derin izler bırakırken utanç duygusuna ve varoluşsal sorunlara yol açmaktadır. Mağdurlarda öz saygıyı zedelerken bireyin kendisini zayıf ve savunmasız hissetmesine yol açmaktadır. Cinsel şiddet, diğer şiddet türleri gibi tüm kültürlerde yaygın olarak görülen bir şiddet türüdür [16].

Şiddet eylemleri ne olduğuna bakmaksızın çeşitli ayrımlara tabi tutulabilmekte ancak bir kere bunlardan bir tanesi ortaya çıktıktan sonra diğerleri de eş zamanlı olarak ortaya çıkabilmektedir. Bu durum, şiddetin tek boyutlu bir eylem ya da davranış olmanın ötesine geçerek birçok şiddet türünün birbiri ile etkileşime girerek karmaşık bir kalıp ortaya çıkabilmektedir. Bu kalıp içerisinde fiziksel şiddetle cinsel şiddet ya da psikolojik ve ekonomik şiddet aynı anda gerçekleşebilmektedir. Dolayısıyla kadınların uğradığı şiddet söz konusu olduğunda görünür olanın haricinde diğer şiddet türlerinin de potansiyel olarak var olabileceği gözden uzak tutulmamalıdır[4].

Kadınların sosyo-ekonomik yaşamda önüne çıkan cinsiyete dayalı engelleri ifade etmek için kullanılan cam tavan sendromu bağlamındaki tutum ve davranışlar, kadına şiddet kavramı ile fazla ilişkilendirilmese de esasında kadına şiddet temelinde ele alınması gereken ayrımcı ve kadına acı, keder verici tutum ve davranışlardır. Çünkü kadına şiddetin ana parametresi cinsiyeti esas alan tutum ve davranış olması ile mağdura acı, ızdırıp vermesidir. Cam tavan mağdurlarının hepsi kadınlar olup önlerine çıkartılan engellerden dolayı da söz konusu duyguları yaşadıkları açıktır.

2.2. Kadına Şiddetin Nedenleri

Günümüzde dünya genelinde her yıl kadınların %35,6'sı eşleri ya da partnerleri tarafından cinsel, fiziksel ya da psikolojik şiddete uğramaktadır. Dünya genelinde öldürülen kadınların ise %38'i eşleri ya da partnerleri tarafından öldürülmektedir [17]. Kadına yönelik olarak gerçekleştirilen şiddetin türlerine, gerçekleşme şekillerine bakıldığı zaman bu şiddetin kadının "kadın" olmasıyla alakalı olduğu görülmektedir. Bu nedenle kadına şiddet olgusu, cinsiyet nedeniyle gerçekleşen bir şiddet türü ve eylemlerinden ayrılmakta ve cinsiyet temelli birçok kavramla yakın bir ilişkili olarak ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan kadına şiddetin temelinde kültür kavramı ve kültürle ilişkili faktörler yatarken bireysel, sosyal ve ekonomik birçok faktör de bu duruma etki eden değişkenler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kadına şiddet ve cinsiyete dayalı şiddetin arkasındaki faktörler çok boyutlu bir tablo ortaya koymaktadır. Bu faktörleri genel olarak kültür ve sosyal yapı olmak üzere iki ana kategori altında ele almak

mümkündür. Kültür, toplumun değerlerini ve yargılarını belirlerken sosyo-ekonomik yapı ise fırsatları belirlerken iki faktörün birbiri ile sıkı bir ilişki içerisinde olduğu da gözden uzak tutulmamalıdır. Çünkü kadınların iş yaşamına katılımı gibi birçok durum, sosyo-ekonomik yapı kadar kültürel yapı tarafından biçimlendirilmektedir [18]. Dolayısıyla bu iki faktörü birbirinden bağımsız etki faktörleri olarak görmekten ziyade etkileşimli ve birbirini besleyen (güçlendiren) faktörler olarak değerlendirmek gerekmektedir.

Kadına şiddet evrensel bir olgu olarak her yerde ve her koşulda bir şekilde kendini var edebilmektedir. Son birkaç yıldır tüm dünyayı etkisi altına almış olan Covid-19 Salgını sürecindeki uygulamalar bunun açık örneklerinden birisini oluşturmaktadır. Salgından korunma amacıyla getirilen önlemler bütün toplum kesimlerine yönelik olmasına karşın salgın önlemlerinin kadınların evdeki iş yükünü artırdığı, kamusal alanlardaki hareketlerini erkeklere göre daha fazla kısıtladığı görülmektedir. Bunun yanında salgının önlenmesi için çaba gösteren sağlık görevlilerinin sık sık şiddete uğradığı ve bunların önemli bir kısmının kadın çalışanlar olduğu görülmektedir. Salgınla birlikte yapılan yeni çalışmalar bir çok ülkede salgının kadınlara daha fazla şiddet şeklinde yansıdığına işaret etmektedir [19]. Gelişmiş ya da az gelişmiş ülke fark etmeksizin salgın sürecinin bile kadınlara daha fazla şiddet olarak dönmesi, bu konuda çok fazla sebep aramaya gerek olmadığını, bir bütün olarak toplumların tamamının bu konuda rehabilite edilmesi gerektiğini göstermektedir. Hemşire adaylarına yönelik olarak yapılan güncel bir araştırmada katılımcıların eğitim kavramına öncelik vermesi [20], problemin çözüm noktasında atılması gereken ilk adımın ne olduğunu gösterir niteliktedir.

2.3. Kadınlara Yönelik Şiddetin Tarihi ve Kültürel Temelleri

Bireylerin ne olduğu ile ilgili hususların çok önemli bir kısmı içinde doğduğu, büyüdüğü ve yaşadığı kültür tarafından belirlenmektedir. Toplumların ve bireylerin biçimlenmesinde kültür, “normal”i tayin eden bir ölçüdür ve toplumun genel neleri onaylayıp neleri onaylamadığını da ortaya koyar. Kültür ve kültürel değerler, bireyin yaşamının birçok alanını olduğu gibi cinsiyetini ve cinsel alanını da düzenlemektedir. Bunun sonucunda kültür ve kültürel değerler, toplumlarda yaygın olarak görülen kadına şiddet ve cinsel şiddetin kavşak noktası olarak karşımıza çıkmaktadır [16].

Cinsiyete dayalı olarak gerçekleşen ve önemli ölçüde kadınların mağduru olduğu şiddet, kadın ve kızların eşitsiz ve güçsüz olmasına yol açan ve bunu koruyarak sürdüren ayrımcı kültürel inanç ve tutumlarla yakın bir ilişki içerisinde. Toplumlarda görülen yoksulluk, eğitimsizlik, geçim sıkıntıları gibi faktörler de bu yapının korunmasını sağlamakta ve kadınların uğradığı bu şiddet ve istismarın cezasız kalmasının önünü açmaktadır. Hatta bu durum kadına şiddeti besleyen ayrımcı kültürün güçlenmesine katkı sağlamaktadır [15].

Şiddet, bireysel bir davranış olmanın ötesinde sosyal ve olgusal bir sorun olduğu için nedenleri konusunda geçmişten günümüze araştırmalar yapılmıştır. Bu alanda ileri sürülen görüşlere göre şiddet, insanların yaşam mücadelesi, nefis, iktidar etme, egemenlik kurma, ölümden kaçınma gibi nedenlere bağlı olarak sergilediği bir davranıştır. Bu konuda doğal dengesi yaklaşımların şiddeti var olmak için gerekli olan meşru bir araç olarak kabul ettikleri de görülmektedir. Ayrıca genetik özelliklerin de insanları şiddete meyilli yaptığını ileri sürenler vardır [6].

Darwinist evrimci görüş her ne kadar şiddeti onaylamasa da güçlü olanın yaşaması gerektiğini söylemektedir. Hak edenin yaşamasını savunan bu tür bir yaklaşım doğal bir şekilde güçlü olanın zayıf olanı yok etme hakkı olduğu düşüncesini de içermektedir. Thomas Hobbes gibi doğa insanı düşünürlerine göre ise herkesin herşeyi yapma hakkının olması doğanın ilk ve en temel yasasıdır. Doğal durumu bir savaş hali olarak da tasvir eden Hobbes’un rasyonel ve insan yapımı yasalara geçişi de bu hakkın kısıtlanması gerekliliğine dayanmaktadır [21].

Bu konuda çeşitli görüşler ileri süren davranış bilimciler ise şiddetin öğrenilen bir davranış olduğunu ve bunun toplumsal rol dağılımının doğuştan itibaren öğrenilmesiyle ilgili olduğunu ileri sürmektedirler. Davranışçılara göre toplumsal cinsiyetçi kültür içerisinde erkek çocukları ataerki rolleri öğrenirken kız çocukları da kadınlar için uygun rolleri öğrenmekte ve bu yönde terbiye edilmektedir[7]. Erkekler de kadınlar gibi esasında bu cinsiyetçi yaklaşıma boyun eğmekte ancak kadınlara göre avantajlı bir şekilde konumlandırılmaktadır. Erkeklerin bu şekilde “erkek” figürüne göre biçimlendirilmesinin bir sonucu olarak resmedilen rolün dışında davranmak da erkekler için ayrı bir soruna dönüşmekte ve şiddet kaçınılmaz olarak roller gereği yerine getirilen bir görev haline almaktadır [22].

Şiddet, yaygın bir sosyal sorun olarak mağdurlarda fiziksel ve ruhsal zararlar meydana getirirken kalıcı psiko-sosyal ve ekonomik hasarlara da yol açmaktadır. Şiddet tarihsel olarak bilinen zamanların en eski dönemlerinden bu yana var olan bir olgudur. Aynı şekilde kadına şiddet de geleneklerle bütünleşik kurumsal nitelikli sosyal bir olgu şeklinde tarihin bir mirası olarak günümüze kadar çeşitlenerek varlığını sürdürmüştür. Eski Mısır Medeniyeti ile ilgili buluntularda yapılan incelemelerde kadınlardaki kemik kırığı sayısının erkeklere göre daha fazla olduğu görülmektedir [7]. Benzer bir durumu Antik Roma kültüründe hatta 17. Yüzyılda İngiltere’de bile görmek mümkündür. Öyle ki İngiltere’de erkeklerin eşlerine fiziksel cezalar vermesi, yakın bir döneme kadar yasal bir hak olarak görülmüştür [6].

Kadına şiddetin sosyo-kültürel boyutu bakımından en öne çıkan kavram, toplumsal cinsiyet eşitsizliğidir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, erkeğin fiziksel güç üstünlüğünden hareketle kadının cinsiyet kapsamının ve rollerinin yeniden tanımlanmasıdır. Bu ayrımcılığın bir sonucu olarak kadının uğradığı şiddetin önemli bir kısmı meşrulaşmaktadır [23]. Toplumsal cinsiyet, kadının biyolojik ve genetik özelliklerin ötesinde yeni anlamlarla donatılmakta ancak bu donatım sırasında doğal haklarının birçoğunu kaybetmekte, erkek egemen yapının algısı ile temsil edilmektedir [24].

Kadının toplumsal cinsiyetçi bir algı içinde temsili, tarihsel olarak toplumların kendini inşa biçimleri ile ilgilidir. İnsanlar yaşamlarına ilişkin alışkanlıklarını kültüre dönüştürürken kadın-erkek ilişkisine yönelik alışkanlıklarını da bir kültürel değerler dizgesi içerisinde yeniden kodlamışlardır. Sonuç olarak biyolojik cinsiyetin dışında kadın ve erkek kavramları ortaya çıkmış ve ilişkilerin ahlaki temeli de bu kavramlara göre düzenlenmiştir. Bu düzenlemede kadın da erkek de toplumsal yargıların birer nesnesi olurken kadınların doğalarına ilişkin birçok haklarının da ortadan kaldırıldığı görülmektedir. Evrensel bir olgu olan toplumsal cinsiyetçiliğin Türkiye’de de oldukça yaygın olduğu görülmektedir [25]. Türkiye’de özellikle toplumsal cinsiyetçi kültürün bu konuda etkin olduğu görülmektedir [26].

Sanayileşme Dönemi ile artan iş bölümüne bağlı olarak toplum içindeki kadın-erkek ayrımına dayalı rollerin daha da önem kazanması ve buna bağlı olarak iş bölümünün yeniden düzenlenmesi, kadınların yaşadığı tarihsel sorunların yeni boyutlar kazanmasına yol açmıştır. Şiddetin yanında sömürünün de artması ve toplumlarda yerleşik olan ayrımcılık sorunu üzerine 1970’lerden itibaren çeşitli çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu çalışmalarda kronik bir hal almış olan bu sorunun temelindeki faktörün sosyal yapıya ilişkin sorunlar olduğu kabul edilmiş ve cinsiyet ayrımcılığına dayalı toplumsal kalıp yargıların ortadan kaldırılmasını hedefleyen çalışmalar başlatılmıştır. Özellikle biyolojik cinsiyetten hareketle oluşturulan toplumsal cinsiyet yargılarının kadınların uğradığı haksızlıklar ve şiddetin kaynağı olduğu düşüncesi önemli bir kabul görmüş, feminizmin de etkisiyle bu yöndeki girişimler artmaya başlamıştır[8].

Kadınlara yönelik şiddetin en yaygın olduğu kurumsal bir yapı olarak aile, toplum için önemli bir kutsallığı da simgelediği için aile içinde gerçekleşen bu tür olaylar çoğu zaman bir hoşgörü ile karşılanmakta ve gizlenmektedir. Anne-çocuk ikilisinin çoğu zaman aynı anda mağdur olduğu aile içi şiddetin toplumun yanında şiddetin mağduru kadınlar tarafından da bir “kader” olarak kabul görmektedir. Bu durumun bir sonucu olarak da aile içindeki kadına şiddet ahlaki olarak bir şiddet türü olmaktan da çıkmaktadır [27]. Pakistan’daki gelenek etkisini ortaya koyan bu çalışmada şiddeti olağanlaştıran kültürel kodların farklı şekillerde başka toplumlarda da olduğu görülmektedir.

Bu konuda Latin Amerika ülkelerindeki yoksullukla birlikte kültürel yapının etkili olduğuna vurgu yapılmaktadır. Son yıllarda kadınlara yönelik şiddetin arttığı ülkelerden birisi olan Meksika’da kadına şiddetin arkasında yatan en önemli faktörün maço kültürü olduğuna vurgu yapılmaktadır. Erkeğe kadının üstünde bir rol tanıyan maço kültüre göre erkek, şiddet uygulayabilme kapasitesi ile saygınlık kazanmakta ve kadınlar da bu saygınlığın kurbanı olmaktadır [28].

Kültürler doğal olarak yasaların şekillenmesinde de etkili olmakta ve kadınların karşı karşıya olduğu ayrımcılık ve şiddete karşı yasal çözümler de kültür yapısına göre şekillenmektedir. Mısır gibi bazı ülkelerde kadınların uğradıkları saldırıları yasal mercilere bildirebilmesi için bazı ön şartlar gerekmektedir. Bu durum kadınlara yönelik şiddet ve saldırıya karşılık yasal yollara başvurulmasını zorlaştırmaktadır. Ayrıca aile içi şiddet mağduru kadınların eşlerinden ayrılması bazen yılları bulmakta ve bu süreçte aile birliği yasa tarafından korunurken kadınların hayatı da tehlikeye girmektedir [29].

Kültürün kadına şiddet ve cinsel şiddetle ilişkisini inceleyen bir çalışmada özellikle cinsel şiddetin birçok biçiminin kültürün bir parçası olduğu belirtilmektedir. Geçmişte Güney Afrika’daki Apartheid kültürün

beyaz kadına cinsel şiddeti yargılamak zenci kadınlara yönelik cinsel şiddeti ise yaşamın bir parçası olarak kabul etmesi, kırsal Hindistan'ın birçok yerinde çocuk evlilikleri, Kenya'daki Gusii ve Kisii kabilelerindeki erkeklerin eşlerine normal görülen cinsel saldırıları bu konudaki bazı örneklerdir. Araştırmaya göre özellikle cinsel şiddet, erkeğin kadına göre ne olarak kabul edildiğinin bir uzantısı olarak ortaya çıkmakta ve toplum büyük ölçüde bunu görmezden gelmekte ya da onaylamaktadır [16]. Bunun yanında Hindistan gibi geleneksel kültürün baskın olduğu toplumlarda (ve Türkiye'nin kırsal bölgelerinde) cinsel suçların mağduru kadınların namus cinayeti, töre cinayeti gibi cinayetlere kurban gitmesi oldukça sıradan bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır [30], [31].

2.4. Toplumlarda Kadın Algısında Dinlerin Etkisi

Toplumlarda kültürel yapının şekillenmesinde etkili olan faktörlerin başında din ve dini inançlar gelmektedir. Dinler ve inanç sistemleri ister semavi olsun ister animist ya da pagan olsun toplumların temel ahlak kurallarının yanında bireyler arası ilişkiyi de düzenlemektedir. Bunun yanında dinlerin zaman içerisinde toplumun egemen sınıfları tarafından yorumlanma biçimi bir kültür haline gelmekte ve dinin kendisinden bağımsız yeni bir inanç sistemi ortaya çıkarken toplumsal ahlak ve ilişkiler de bu sistemin kurallarına göre kurulmaktadır. Bu durumu Semavi dinler olan Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam'ın yanında Budizm, Hinduizm gibi semavi dinlerde günümüzde özellikle Afrika'da yaygın olan yerel inançlarda belirgin bir şekilde görmek mümkündür. Bu bakımdan kadının toplumsal konumu ve rollerinin dinler temelinde biçimlenen kültürel değerlerle yakın bir ilişkisi vardır.

Dinler açısından ele alındığında temelde dinlerin hepsi hayat hakkı başta olmak üzere temel hakların hepsini kutsal kabul etmiş ve koruyucu hükümler geliştirmiştir. Ancak cinsiyet ayrımı gözetilmeksizin kutsal kabul edilen bu hakların dinlerin toplumların kendi yapılarıyla bütünleşmesine bağlı olarak aşınmaya uğradığı, birçok hakkın temelli ortadan kaldırıldığına ya cinsler arasında yeni bir dağıtıma tabi tutulduğu görülmektedir.

İslam dininde hayat hakkı, diğer canlılar gibi insanlara da ilahi bir lütf olarak bahşedilen hak olarak görülmekte ve bu hakka yönelen her türlü girişim yasaklanmaktadır. Ayrıca yaşama hakkına müdahalenin yanında her insana başkalarının hayatını koruyup kollama yükümlülüğü de getirilmiştir. İnsan yaşamının kutsallığını esas alan İslam dini bu konuda intikam alma, Cahiliye adeti olan kız çocuklarını diri diri gömme [32] gibi konularda kesin yasaklar getirirken başkalarının hayatının sonlanmasına yol açan savaşların da meşru sayılabilmesi için birçok kural getirmiştir [33].

İslam öncesi Arap toplumunda kız çocuklarının gelecekte fuhuşa düşeceği, yoksulluğa düşeceği ve benzeri nedenlerle kız çocuklarını diri diri gömme adeti oldukça yaygındır. Bu gelenek dönemin toplumunda o kadar benimsenmiştir ki doğan çocuğu kız olanların utançtan toplum içine çıkamadığı bile dile getirilmektedir. Her ne sebeple olursa olsun bu şekilde davranmak ve kız çocuklarına bu muameleyi reva görmek, esasında "kadın oluş"a yönelik olarak toplumun bakışını ortaya koymaktadır. İslam, bu geleneği kesin bir şekilde yasaklarken insanın yaşamının kutsallığını açık bir şekilde ortaya koymuş ve kadınların da insan olarak eşit olduğunu dile getirmiştir [32].

Öte yandan İslam dini, kadın erkek arasındaki farklılığı ortadan kaldırırken Meryem, Sarah, Hacer, Hatice, Fatıma gibi birçok kadını inanç ve saflığın sembolü olarak öne çıkarmıştır [34]. Fakat İslam, birçok ayetle açık bir şekilde yaşam hakkının değerine, insanın saygınlığına işaret etse de tarih boyunca toplumların geleneklerinin bu açık emirlerin üstüne çıktığını görmek mümkündür. Günümüzde özellikle kadın hakları ve kadına şiddet konusunda sicili en fazla bozuk ülkelerin başında İslam ülkelerinin gelmesinin arkasında yatan temel faktör de budur¹.

Semavi dinlerden olan Yahudilik ve Hristiyanlıkta kadının statüsü biraz tartışmalıdır. Çünkü her iki din açısından da kadın kusurlu yaratılmıştır [36], [37]. Asli Günah kavramı ile açıklanan bu durum Cennet Bahçesi'nde Adem ile Havva'nın yasak meyveyi yemesi ile ilişkili bir durum olarak tanımlanmaktadır [38]. Tevrat ve Hristiyanlıkta ortak bir kabul olan Asli Günah kavramının İslam'da olmadığı, İslam dininin doğuştan günah konusunda diğer semavi dinlerden ayrıldığı görülmektedir [37]. Hatta Kur'an'da, Taha Suresi (116-

¹ Günümüz verileri ile Pakistan, Afganistan gibi ülkeler kadına şiddetin dünyada en yoğun olarak görüldüğü ülkeler içerisinde yer almaktadır. Ayrıca Türkiye de OECD ülkeleri içerisinde karnesi en kötü ülkelerin başında gelmektedir [35].

122)'nde geçen ilgili ayetlere göre yasak meyve ya da ilk günah fiilinin asıl sorumlusu Adem olarak gösterilmektedir [39].

Yahudiliğe göre kadın, erkeğin kontrolü altındadır ve onun itaatkâr kölesi olarak varlığını sürdürmektedir. Yahudilikte erkeğe evin içinde adeta sınırsız bir güç ve hareket imkânı verilmiştir. Hristiyanlıkta ise kadın eksikliği ve günahı temsil eden arzuyla yaratılmıştır. Bunun yanında Hristiyan anlayışında kadın erkeğin arkadaşıdır ancak eksiktir ve görevi de erkeğin ihtiyaçlarını karşılamaktır. Kadını erkeğe göre olumsuz bir şekilde tarif eden Hristiyanlık, zaman içerisinde toplumları ve kültürleri de etkilemiş ve kadınların kutsal kitaba dokunması bile yasaklanmıştır [34], [36], [37].

Kadına şiddet konusunda doğrudan dinleri sorumlu tutan bir yaklaşım içerisinde olmanın ne kadar doğru olduğu tartışmalıdır. Çünkü hiçbir dinde kadına şiddet uygulanması doğrudan emredilmiş değildir. Belirli koşullarda ceza adı altında müeyyidelerden bahsedilebilir. Fakat müeyyide ile şiddet farklı şeylerdir ve müeyyideler nizam ihdas eden bütün sistemlerin doğal bir parçasıdır ve genele yöneliktir. Dolayısıyla kadına şiddet ile din arasında doğrudan bir ilişki aramaktansa toplumlarda zaman içerisinde oluşan dini kültür ve geleneğin etkisini dinin kendisinden ayrı tutarak incelemek daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

2.5. Kadınlara Yönelik Şiddetin Bireysel ve Sosyo-Ekonomik Nedenleri

Şiddetin sosyolojik yapıyla ilişkisine yönelik araştırmalarda kurallar, kalıplar ve topluma özgü yapısal unsurlar öne çıkarken şiddetin spesifik nedenlerini inceleyen çalışmalar ise daha somut sebepleri öne çıkarmaktadır. Bu araştırmalarda ise eşlerin bireysel özellikleri (yaş, eğitim durumu, gelir), toplumsal refah düzeyi, aile yapısı (çekirdek-geniş aile), aile içi olaylar, eşlerin alkol ve benzeri alışkanlıkları gibi faktörler ön plana çıkmaktadır.

Araştırmalara göre eğitim, ekonomik durum (maddi imkansızlıkların şiddeti artırdığı düşünülmektedir) gibi yaşama yön veren faktörler kadınların konumunu ve karşılaştıkları muameleyi etkilemektedir [40]. Aile içinde gerçekleşen şiddeti inceleyen bir araştırmada alkol, uyuşturucu, eşler arası uyumsuzluk, geçimsizlik, ailelerin özellikleri, asosyallik, hastalık ve ilaç kullanma durumu, genetik ve biyolojik bozukluklar, empati eksikliği gibi somut faktörler aile içindeki şiddetin potansiyel nedenleri arasında sayılmaktadır [41].

Kadına şiddetin en yaygın biçimi olan eş-partner şiddeti, aile içi ilişkiler kadar şiddet uygulayan eşin özellikleri ve alışkanlıkları ile de ilgilidir. Bu konuda yapılan bir çalışmanın bulgularına göre kadınların eğitim seviyesi ve gelir düzeyinin düşük olması şiddete uğrama sıklığını artırmaktadır. Araştırmaya göre şiddet daha çok genç yaşlarda ortaya çıkarken şiddet uygulayan eşin alkol kullanması, şiddet uygulama sıklığını artırmaktadır [42]. Ermenistan'da kadına şiddet üzerine yapılan çalışmalarda kadınların ekonomik olarak erkeklerden daha az kazanması, şiddetin en önemli yapısal nedenlerinden birisi olarak gösterilmektedir. Kadınların birçoğunun kişisel bir geliri yoktur ve yaşamlarını sürdürmek için başkalarına bağımlıdır. Bunun yanında iş bulabilenlerin bulunduğu işlerin de önemli bir kısmı vasıfsız işler olup bu işlerden elde edilen gelir de oldukça sınırlıdır [18].

Pakistan'da kadınların aile içinde yaşadıkları şiddet sıklığını ve bu şiddetin depresyona etkisini inceleyen bir araştırmaya göre verileri incelenen 152 kadının eşleri tarafından şiddet ve istismara uğradığı, medeni tecavüz mağduru oldukları görülmektedir. Araştırma örneklemini oluşturan kadınların birçoğunun 18 yaşın altında evlendiği gerek eş seçiminde gerekse üreme tercihlerinin oluşturulmasında yeterince söz sahibi olmadığı da görülmektedir [43].

Dinsel kültürün kadına şiddetle ilişkisini inceleyen bir araştırmada Irak/Erbil'in Hristiyan (Süryani) ve Müslüman Kürt mahallelerinden iki farklı kültürün kadınlarının durumları incelenmiş ve kültürün kadına şiddette anlamlı derecede farklılaşmaya yol açtığı tespit edilmiştir. Araştırmaya göre Müslüman kadınlarda genel şiddet pervelansı Hristiyan kadınlara göre daha yüksektir. Psikolojik şiddet pervelansı ise Müslüman kadınlarda Hristiyan kadınların iki katına yakındır. Ayrıca Müslüman kadınlardaki fiziksel ve cinsel şiddet pervelansı da Hristiyan kadınlara göre daha yüksek seviyelerdedir. Bulgular, kadına şiddetin fiziksel, cinsel ve duygusal şiddet türlerinin her iki toplumda da yaygın olduğunu ancak Müslüman kadınların bu şiddete daha fazla maruz kaldığına işaret etmektedir [44]. Kadını doğuştan günahkâr sayan Hristiyan kültürün hâkim olduğu toplum kesimindeki pervelansın "cennet anaların ayakları altındadır" diyen İslam inancının hakim olduğu toplum kesimine göre daha düşük çıkması ilgi çekici bir durumdur. Bu sonuçları test edecek karşılaştırmalı

yeni araştırmaların yapılması İslam toplumlarındaki temel problemi tespit edebilme noktasında önemli ipuçları yakalanmasına imkân yaratabilecektir.

Kadına eş şiddetine yönelik tutumları incelemek için Wietnam’da yapılan bir araştırmanın bulguları da benzer sonuçlara işaret etmektedir. Özellikle düşük gelirli kadınlar kendilerine uygulanan şiddeti onaylar bir tutum içerisinde. Araştırma bulgularına göre kadınlar çocuğu ihmal etme, eşle tartışma, kayınpederle tartışma, cinsel ilişkide bulunmayı reddetme, yemek pişirmeme gibi nedenlerle eşlerin şiddet uygulayabileceğini düşünmektedir. Bu yönde düşünen kadınların önemli bir kısmı düşük gelir kategorisindeki kadınlardan oluşmaktadır [45]. Burada kadınların kendilerinin belirli koşullarda şiddeti meşrulaştırdıkları görülmektedir. Her ne kadar bu kabul etme hali kültürel nitelikli görünse de bireysel bir onaylamanın olduğu da gözden uzak tutulmamalıdır.

Kadına şiddet ile çocuklara yönelik şiddetin birçok ortak noktasının olduğuna dikkat çeken Guedes ve arkadaşları, cinsiyet ayrımcılığı yapan toplumsal cinsiyetçi sosyal normlara dikkat çekerken alkol, evlilik içi çatışmaları ve devletin bu alandaki yaptırımlarının yetersizliğini kadına şiddetin devam etmesini sağlayan faktörler olarak sıralamaktadır. Gerek kadına şiddete karşı duyarlı kurumların eksikliği gerekse toplumsal ilgisizlik ve yasal yaptırımların zayıflığı bu konuda şiddetin sürekliliğine katkı sağlamaktadır [46].

Kadına şiddet olgusu, bu konuda çeşitli çalışmalar yapmış olan Enrique Gracia’nın belirttiği gibi bir buzdağını andırmaktadır. Çünkü şiddete uğrayan kadının sosyal çevresi duruma şahitlik etmiş olsa bile birçok insan bunu görmezden gelmekte, sessiz kalmaktadır. Herkesin bildiği ama “görmedim, bilmiyorum” tavrı sergilediği kadına şiddet konusunda geleneksel toplumlar gibi modern toplumlar da benzer bir şekilde sessiz kalmaktadır. Bu konuda Avrupalıların nabzını tutmaya yönelik olarak Eurobarometer’in gerçekleştirdiği bir araştırmaya göre görüşleri alınan insanların önemli bir kısmı bir kadına şiddet vakası hakkında bilgi sahibiyken bu olaylar hakkında herhangi bir bildirimde bulunmadıkları görülmektedir. Öte yandan Avrupa vatandaşlarının yaklaşık olarak %46’sı kadınların kışkırtıcı davranışlarının kadına şiddetin nedeni olduğunu düşünmekte ve failden ziyade mağduru suçlama yönünde bir eğilim sergilemektedir [47].

Kadına yönelik şiddet bu şekilde görmezden gelen, sessiz kalan örtbas eden sosyal çevre, kadınlara yönelik gerçekleştirilen eylemlerin karşılıksız kalmasına yol açarken bu konuda getirilebilecek çözümlere ulaştırmayı da zorlaştırmaktadır. Ayrıca bu sessizlik durumu kadına şiddeti olağanlaştırırken aktif ve potansiyel faileri de cesaretlendirmektedir. Bu durumun ortaya koyduğu tek bir sonuç vardır, o da kültür ya da toplum fark etmeksizin kadına şiddetin genel bir hoşgörü ile karşılanmasıdır.

3. Dünyada ve Türkiye’de Kadınlara Yönelik Şiddet

3.1. Kadına Şiddetin Küresel Görünümü

Kadına yönelik şiddet dünya genelinde o kadar yaygındır ki kadına şiddet nedeniyle ölen 15-49 yaş arasındaki kadın sayısı kanser, sıtma, trafik kazası ve savaşlar nedeniyle gerçekleşen kadın sayısına eşdeğer olarak görülmektedir. Birleşmiş Milletler, bünyesindeki çeşitli örgüt ve organizasyonlar aracılığıyla 1990’lı yıllardan itibaren kadına şiddeti öncelikli ve küresel bir halk sağlığı sorunu olarak ilan etmiş olsa bile hala başta Güney Asya ülkeleri gibi birçok ülkede bu alandaki köklü sorunlar varlığını sürmeye devam etmektedir. Dünya Bankası’nın bu konudaki bir raporuna göre bölgedeki ülkeler kadın sorunlarının ve kadına şiddetin en yaygın görüldüğü ülkelerdir. Bunun yanında eş ya da partner şiddeti ile çocuk yaşta evlilik oranları bakımından da bu ülkeler dünyanın geri kalanından daha kötü durumdadır. Nepal, Hindistan, Tayland, Bangladeş gibi ülkelerde kadınları korumaya yönelik son yıllarda bazı yasal düzenlemeler yapılmış olsa da özellikle erken yaşta evlilik ve erken yaşta evliliğe bağlı risklerin yarattığı mağduriyetin çok yüksek olduğu görülmektedir. Bölgedeki kadına şiddet olgusunun arkasında yatan en önemli ortak faktör olarak ise gelenekler ve bu gelenekleri besleyen sosyo-kültürel yapı öne çıkmaktadır. Son yıllardaki çeşitli çabalara karşın eş şiddeti, kız çocuklarının erken yaşlarda evlendirilmesi, cinsel ilişkiye zorlama, seks kaçakçılığı gibi kadına yönelik birçok şiddet türünün başta bu ülkeler olmak üzere dünya genelinde yaygın bir sorun olarak varlığını sürdürdüğü görülmektedir [48].

Birleşmiş Milletler’in sık sık yayınladığı raporlardan da açık bir şekilde görüldüğü üzere dünyada kadınların şiddete uğrama yoğunluğu en fazla Güneydoğu Asya’dadır [49]. OECD’nin son birkaç yıla ait

İstatistiklerine göre tablo değişmiş değildir. Hatta iç savaşın sürdüğü Afganistan gibi bazı ülkelerde tablo daha da kötüleşmiş durumdadır [35]. Bunun yanında Güneydoğu Asya'da önemli bir kısmı başka ülkelere sürgün edilen Arakanlı Müslümanlara yönelik kadın şiddetinin boyutları tahmin edilemez düzeydedir. Arakanlı kadınların sürüldükleri ülkelerde fiziksel şiddete ve tecavüze uğradıkları [50] görülürken gittikleri ülkelerde de seks kölesi yapıldıkları, insan kaçakçılığına konu edildikleri görülmektedir [51], [52].

Güneydoğu Asya'da kadınların %37,7'si, Doğu Akdeniz ülkelerinde %37'si, Afrika ülkelerinde %36,6'sı aile içi ya da eş/partner şiddetine uğramaktadır. Aile içi şiddetin en düşük olduğu ülke grubu ise %24,4 ile yüksek gelirli ülkelerdir [49]. OECD verileri de yüksek gelirli ülkelerde kadınlara yönelik şiddetin oranının az gelişmiş ülkelere göre oldukça düşük olduğunu göstermektedir [35]. Dünyada kadına şiddet nedeniyle ölüm oranı en fazla Guatemala, Brezilya ve Kolombiya'dadır. Japonya ve İngiltere bu konuda en iyi durumdaki ülkeler iken ABD gibi gelişmiş bazı ülkelerin de görünümü oldukça kötüdür [53]. Bölge ve ülkelerle ilgili bu veriler kadına şiddetin kültürel faktörlerin yanında sosyo-ekonomik ve başka faktörlerle de ilişkili bir durum olduğuna işaret etmektedir.

Kadınların karşı karşıya olduğu şiddet olgusu ile ilgili olarak yapılan çalışmalarda kültüre ve toplumsal yapıya sıklıkla vurgu yapılmaktadır. Durum böyle olunca kendine özgü birçok alt kültürü bünyesinde barındıran Afrika kıtası ve kıtada yer alan ülkeler de kadına yönelik cinsiyet ayrımcılığının ve şiddetin oldukça sık görüldüğü ülkeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu konuda geçmişte Güney Afrika'da uzun süre topluma ve siyasete hakim olmuş olan Apartheid kültürün zenci kadınlara reva gördüğü ayrımcılık ve özellikle cinsel şiddet serbestliği, Kenya gibi bir çok ülkedeki yerel kabile kültürlerinin doğallaşmış şiddeti akla ilk gelen örneklerden bir kaçıdır [16].

Kadına şiddetin çok yaygın görüldüğü Pakistan gibi bazı ülkelerde kadınların karşı karşıya olduğu ayrımcılık ve şiddet, adeta bir kader halini almıştır [27]. Toplum yapısının geleneklerin sıkı denetiminde olduğu toplumlardaki bu durumun dünyanın sadece belirli bir bölgede olduğunu söylemek yanlış olur. Çünkü kendine özgü geleneksel kültürleri ile dünyanın diğer bölgelerinden farklılaşan birçok Latin Amerika ülkesi için de benzer bir durum söz konusudur. Her ne kadar bu ülkelerde Asya ülkelerinde yaygın görülen erken yaşta evlilik, kız çocuğu sunneti gibi olgular daha az görülse de fiziksel şiddetin oldukça sıradanlaşmış bir görünüme sahip olduğu gözlenmektedir. Erkeğe kadının üstünde açık bir statü atfeden Meksika gibi birçok Latin Amerika ülkesinde hakim olan maço erkek kültürü, kadınların uğradığı şiddetin ana kaynaklarından birisi olarak öne çıkarken her yıl yüzlerce kadın bundan dolayı hayatını kaybetmektedir [28].

Kadına şiddet konusundaki birçok çalışma, kadınların dünyanın hemen her ülkesinde kimi zaman toplumun müsaadesiyle kimi zaman ise yasaların yetersizliği nedeniyle yaygın bir şekilde şiddete uğradığını göstermektedir. Bu durum Müslüman Pakistan için de [43] Hristiyan Ermenistan için de [18], Müslümanlarla Hristiyanların bir arada yaşadığı Irak'ta da [44], farklı kültür ve dini yapısıyla bunların hepsinden ayrılan Vietnam'da da [45] benzer şekildedir. Değişen sadece kadınların maruz kaldığı şiddetin çeşitlerindeki doz farklılığı ile şiddete kapı açan kültürel kodların dayandığı inanç ve yapılarıdır.

Hatta bu durum dünyadaki kadınların o denli ortak kaderidir ki modern Avrupa kültürlerinde bile kadına şiddet sanıldığından daha fazla içselleştirilmiştir. Geleneksel kültürlerin etkisine sürekli vurgu yapılıyor olsa da gelişmiş Avrupa ülkelerinde bile kadına şiddet adeta buzdağının sadece görünen kısmını andırmakta ve insanlar bu konuda sessiz kalmayı yeğlemektedir. Daha da ötesi Avrupa vatandaşlarının önemli bir kısmı kadına şiddetin kadının kışkırtıcı davranışlarından kaynaklandığını düşünmektedir [47].

3.2. Türkiye'de Kadına Şiddet

Türkiye gibi geleneksel ve ataerkil toplumlarda kadın-erkek ikilisinin konumları arasında belirgin bir ast-üst ilişkisi vardır ve erkek egemen kültürün de etkisi ile aile içinde yoğun bir şiddet gerçekleşirken bu şiddetin de çok önemli bir kısmı kadınlara yöneliktir. Hatta aile içinde kadına yönelik olarak gerçekleşen şiddetin faili sadece kocalar olmayıp kocanın akrabaları da fail olabilmektedir. Öte yandan kadınların kadına şiddet konusundaki bilgi ve algılarının da yeterli olduğunu söylemek zordur. Türkiye'deki bir çalışmada kadınların şiddet kavramından fiziksel şiddeti anladıkları, ekonomik şiddet, duygusal ve cinsel şiddetin varlığı ve anlamı konusunda bilgi sahibi olmadıkları görülmektedir. Ancak kadınların bu şiddetin en önemli sebebi olarak ekonomik özgürlüklerinin olmamasını gördükleri de tespit edilmiştir [54]. Bu son cümledeki düşünce,

kadınların ekonomik açıdan özgür olamamalarının kendilerine maliyetinin farkında olduklarını da göstermektedir.

Türkiye’de kadına şiddetle ilgili olarak yakın tarihli bir çalışma da Güler ve arkadaşlarının [54] araştırmasından günümüze fazla bir şeyin değişmediğini göstermektedir. Araştırmada katılımcı bireylerin psikolojik, ekonomik ve dijital şiddeti nasıl anlamlandırdıkları tespit edilmeye çalışılmış ve katılımcıların fiziksel şiddeti tanımlamakta zorlanmadıkları ancak diğer şiddet türleri hakkında yeterince bilgi sahibi olmadıkları görülmektedir. Birçok katılımcının çeşitli şiddet türleri için verebileceği örnek sınırlı sayıda iken fiziksel şiddet dışındaki şiddet türleri konusunda genel bir eksik bilgi durumunun olduğu görülmektedir [55]. Bireyin şiddet algısının fiziksel şiddetle sınırlı olması, kaçınılmaz olarak onu diğer şiddet türlerine açık hale getirmekte daha da önemlisi diğer şiddet türlerinin birçoğuyla ilgili tutum ve davranışları olağan kabul edebilmesine yol açabilmektedir.

Türkiye’de son yıllarda yasalarda caydırıcı cezaların artmasının da etkisi ile kadına şiddetin bariz bir şekilde sonuçları gözlenebilen türlerinde kısmi bir azalmanın olduğu söylenebilir. Bu konudaki istatistiklere göre 2008 yılında fiziksel şiddete uğradığını beyan eden kadınların oranı %38 iken bu oran 2014 yılında %36’ya düşmüştür. Cinsel şiddet suçlarının mağdurlarının da oranında bir azalma görülürken duygusal ve ekonomik şiddet mağdurlarının oranında bir değişim görülmemektedir. Fakat kadın şiddetine dayalı ölümlerin sayısına bakıldığı zaman 2011 yılında 127 olan sayısının devam eden yıllarda kesintisizce artarak 2019 yılında 408’e ulaştığı görülmektedir [56]. Fiziksel şiddete ilişkin rakamlarda kısmi bir iyileşme görülse de kadın şiddetine bağlı ölüm verileri durumun iyileşmediğini aksine kötüleştiğini göstermektedir.

Kadına şiddetin arkasında yatan kültürel kodların en önemlilerinden birisi olan toplumsal cinsiyet eşitsizliği konusunda Türkiye’nin karnesi oldukça kötüdür. Dünya Ekonomik Forumu’nun 2013’te yayınladığı rapora göre Türkiye, 136 ülke arasında 120. Sırada yer almaktadır. BM’nin bu konuda geliştirdiği endekse göre ise 68. Sırada yer almaktadır. Ayrıca yapılan değerlendirmelere göre Türkiye’de Ankara, İzmir gibi gelişmişliği ile dikkat çeken illerin sicilinin diğer birçok ile göre daha kötüdür. Öte yandan yoksullukla toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin paralel seyrettiği de görülmektedir [57]. Kadına şiddet konusunda gençlerin düşüncelerini tespit etmeye yönelik bir araştırmada da çeşitli metaforlar kullanılmış ve kadına şiddetin arkasında yatan asıl faktörün toplumsal cinsiyet eşitsizliği olduğu yönünde bulgular elde edilmiştir [26].

3.3. Kadın Hakları ve Kadına Şiddeti Önlemeye Yönelik Düzenlemeler

20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren gerek BM ve benzeri örgütler gerekse sivil toplum kuruluşları ırklar arası eşitlik başta olmak üzere eşitlik temelinde çok sayıda girişimde bulunmuş olmasına karşın kadınların durumu uzun süre ihmal edilmiştir. Bu hususta BM’in 1950’li yıllardan itibaren hayata geçirdiği İnsan Hakları Evrensel Beyanname (1948), Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (1965) gibi 23 ayrı sözleşmede cinsiyet ayrımcılığını yasaklayan hükümlerin olduğu fakat kadınların yaşadığı sorunların ve uğradıkları şiddetin diğer konulardan bağımsız olarak ele alınmasının çok geç tarihlerde olduğu belirtilmektedir [58]. Fakat konunun gerçekçi bir şekilde gündeme gelmesi ancak 1980’li yıllarda söz konusu olmuştur [59].

Dünya genelinde kadın sorunları ile ilgili tartışmalarda öncelikle kadın hakları ve eşitlik, kadınların iş yaşamında yer alması gibi konular ele alınmıştır. Kadın sorunlarına yönelik 1980’lerde artan bu ilgiye bağlı olarak dünya genelinde kadınların sistemik yapısı kabul görmeye başlamış ve kadınlara yönelik ayrımcılığın ortadan kaldırılmasını sağlamak üzere daha somut adımlar atılmaya başlanmıştır. Devam eden yıllarda ise kadın haklarına ek olarak kadına şiddet konusu da önemli bir inceleme alanı haline gelmiştir[58].

Kadın hakları ve kadınlara yönelik ayrımcılık ve şiddeti önlemeye yönelik olarak gerçekleştirilen ve Türkiye’nin de taraf olduğu uluslararası hukuki düzenlemeler içerisinde öne çıkan ikisi aşağıdaki şekildedir [60]:

- Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme (CEDAW): Kadınlara yönelik ayrımcılığı ortadan kaldırmaya yönelik olarak BM tarafından hayata geçirilmiş, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından 11 Haziran 1985 tarihinde onaylanarak bir iç hukuk metni haline getirilmiş olan hukuki düzenlemedir.
- Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi: Kadın haklarını teminat almanın ötesinde doğrudan kadına şiddetin ortadan

kaldırılmasını ve bunlarla hangi araçlarla mücadele edileceğini düzenleyen uluslararası hukuk metindir. Avrupa Konseyi tarafından 11 Mayıs 2011’de İstanbul’da kabul edilmiş olan bu sözleşme, 10 Şubat 2012’de 2012/2816 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı onaylanarak Türkiye için de bağlayıcı bir hukuki metne dönüşmüştür.

Türkiye’nin de taraf olduğu CEDAW, kadın haklarının korunması açısından en önemli hukuki belgelerden birisi olup bu alanda adeta kadın hakları evrensel beyannamesidir. CEDAW, kadınlara haklar sağlayan diğer belgelerden farklı olarak tamamen kadın haklarına yönelik olup herhangi başka bir hususu içermemektedir. Bu açıdan kadın haklarının anayasası niteliğindeki bir hukuki metindir. CEDAW’ın ardından bir diğer önemli hukuki belge ise İstanbul Sözleşmesi olarak da anılan “Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Sözleşmesi”dir. Bu Sözleşme, CEDAW’ın tanımladığı haklara ek olarak kadının korunması konusunda taraf devletlere açık bir şekilde sorumluluklar yüklemekte ve bu sorumlulukları tanımlamaktadır. Ayrıca Sözleşme’de kadın haklarının ihlali durumunda hangi mekanizmaların nasıl kullanılacağı da belirlenmiştir [61]. Dolayısıyla İstanbul Sözleşmesi, kadın haklarını pasif bir olgu olmanın ötesine taşıyan ve bu hakların korunması, kadınlara yönelik şiddetin önlenmesi konusunda eyleme geçirici bir anlaşma olarak diğer sözleşmelerden ayrılmaktadır.

Türkiye’de bu anlaşmaların ve diğer uluslararası hukuk metinlerinin hayata geçirilmesine yönelik önemli mevzuat değişiklikleri yapılmıştır. Bunlardan en önemlisi Türkiye’de geçmişte aile koruma odaklı yaklaşımın terkedilerek doğrudan kadın hakları ve kadını koruma odaklı kanuni düzenlemelerin yapılmış olmasıdır. Bu anlayış değişikliğinin en önemli sonucu, ailenin özel alan olarak görülmesi dolayısıyla aile içi şiddetin yasalar tarafından görmezden gelinmesi uygulamasının ortadan kaldırılmasıdır. Bu çerçevede hem Türk Medeni Kanunu ve Türk Ceza Kanunu’nda önemli değişiklikler yapılmıştır [61].

Genel nitelikli kanunlarda yapılan düzenlemelerden ayrı olarak 8 Mart 2012’de kabul edilen ve 20 Mart 2012 tarih ve 28239 sayılı Resmî Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun’un özel bir yeri vardır. Çünkü bu Kanun, kadına şiddeti önlemeye yönelik olarak çıkarılmış bir kanun olmanın ötesinde kadına şiddeti aile içi bir mesele olarak görme anlayışının hukukten de terkedildiği bir kanundur [60].

Kadına şiddetin önlenmesi konusunda kamuoyu tarafından bir kilometre taşı olarak görülen İstanbul Sözleşmesi, Türkiye’de yasal çerçevenin değişmesinde etkili olmuşsa da uygulamada yeterince başarılı olamamıştır [62]. Öte yandan özellikle Twitter gibi sosyal medya platformlarında İstanbul Sözleşmesi aleyhine çeşitli kampanyalar başlatılmış, bu sözleşmenin Türk ve Müslüman ahlaki değerleri ile örtüşmediği, aile yapısını temelinden dinamitlediği şeklinde söylemler geliştirilmiştir [63]. Benzer gerekçe ve söylemler Milli Gazete gibi çeşitli yazılı basın kuruluşları tarafından da yoğun bir şekilde dile getirilerek hükümetin Türk toplumunun yapısını bozan bu sürece alet olduğu ileri sürülmüş ve hükümet üzerinde baskı yaratılmıştır [64]. Taraf ve karşıt görüşlerin yoğun bir şekilde birbiri ile çekişmeye girdiği bir dönemde 20 Mart 2021 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan 3718 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile İstanbul Sözleşmesi, Türkiye bakımından feshedilirken Türkiye bu sözleşmeden resmen çekilmiştir [65].

Bütün bu gelişmelere karşın Türkiye’de kadın haklarının ihlal edilmesi sorunu da kadına şiddet sorunu da çözüme kavuşmuş bir mesele değildir. Çünkü kadınlar hala hayatın her alanında kadın olmanın zorluklarıyla karşı karşıyadır ve birçok açıdan istismar edilmekte, şiddete uğramaktadır. Kayıtlara geçen olaylar bunu açıkça ortaya koyarken gizli kalan, ihbar edilemeyen olaylar da hesaba katıldığında oldukça olumsuz bir tablo ortaya çıkmaktadır. Bunun da ötesinde bütün yasal önlemlere karşın Türkiye’de kadına şiddetin sonucu olarak birçok kadın cinayet kurban gitmektedir. Türkiye’nin İstanbul Sözleşmesi’nden çekilmesinden sonra kadına yönelik şiddetin daha da artacağı ileri sürülmekte ve İstanbul Sözleşmesi ile oluşan iyimserliğin ortadan kalktığı dile getirilmektedir.

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Evrensel bir olgu olan kadına şiddet, dünyanın her yerinde yaygın bir şekilde varlığını sürdürmektedir. Kadınlar, kadın olmaları nedeniyle evde, işyerlerinde, kamusal alanlarda, sosyal mekanlarda, sokaklarda başta fiziksel ve cinsel şiddet olmak üzere şiddetin her türüne maruz kalmakta ve her yıl binlercesi de bu şiddet sonucunda hayatını kaybetmektedir.

Kadına şiddetin arkasında yatan başlıca iki faktör vardır. Bunlardan birincisi toplumların kimliğini de oluşturan sosyo-kültürel değerler diğeri ise toplumun ekonomik, siyasi ve hukuki yapısıdır. Sosyo-kültürel değerler kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet ayrımcılığını yaratır ve beslerken ekonomik, siyasi ve hukuki yapı da kadınların birçok haklarından yararlanmasını önlemekte, kadınların istismar edilmesine ve sömürülmesine izin vermektedir. Bunun yanında bu sosyo ekonomik yapı kadınların gelir bölüşümünden adil bir şekilde yararlanmasının önüne geçerken kadının özgürlüklerinin birçoğunu kullanmasını erkeğin iznine bağlı bir hale getirmektedir. Ekonomik olarak eşlere bağımlı olma, çalışabilmek ya da sokağa çıkabilmek için eşin iznine ihtiyaç duyma, kiminle görüşülüp kiminle görüşülmeyeceğini belirlemede eşin karar verici olması gibi hususların birçoğu kültürel yapı kadar sosyo-ekonomik yapının kadınlara sağla(ma)dığı imkanlarla ilgilidir.

Kadınların karşı karşıya olduğu bu hak ihlalleri ve şiddet, 1970’li yıllardan itibaren feminist kadın hareketlerinin de etkisiyle küresel bir halk sağlığı sorunu olarak ele alınmaya başlamış ve 1980’li yıllardan itibaren önemli hukuki düzenlemeler yapılmıştır. Bunlardan en önemlisi olan CEDAW, kadın haklarını açık bir şekilde düzenlerken daha sonraki birçok düzenlemede kadınların sosyal ve ekonomik hayata katılımı ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır. Kadın haklarının yanında 2012 yılında imzalanan İstanbul Sözleşmesi ile de kadınlara yönelik şiddetin önlenmesi konusunda uluslararası nitelikli kapsamlı bir hukuki çerçeve oluşturulmuştur. Ayrıca taraf devletlere kadına şiddeti önleme konusunda önemli sorumluluklar yüklenmiştir.

Bütün bu gelişmelerden Türk hukuku da etkilenmiş ve hem kadın haklarına yönelik hem kadına şiddete yönelik önemli hukuki düzenlemeler yapılmıştır. Bu gelişmelere bağlı olarak önceleri aile içi bir mesele olarak görülen kadına şiddet konusu ilk defa 2012 yılında aile içi mesele olmaktan çıkarılmış ve doğrudan şiddet-suç-cezalandırma ilişkisi kurulmuştur. Bu düzenlemelerin ardından adli ve idari olarak önemli düzenlemeler yapılırken kadınları şiddete karşı korumaya yönelik yeni yapısal düzenlemeler de yapılmıştır. Ancak bütün bu gelişmelere rağmen hala Türkiye’de her yıl binlerce kadın şiddete uğramakta ve 400’den fazla kadın cinayete kurban gitmektedir. Bunun yanında kadına şiddet konusundaki son yıllarda yapılan düzenlemelerin birçoğunun temelini oluşturan İstanbul Sözleşmesi’nin Mart 2021’de Türkiye açısından feshedilmiş olması, bu konuda son yıllarda oluşan beklentilerin olumsuz dönmeye yol açmıştır.

Kadına şiddetin coğrafi, kültürel ya da ülkelere göre dağılımı yapılmak istendiğinde ortaya çıkan manzara dünyanın hiçbir yerinde, kültüründe ve ülkesinden durumun kadınlar için çok iç açıcı olmadığını göstermektedir. Toplumların yapısına, kültürüne ve tarihsel özelliklerine göre farklı uygulamalar söz konusu olsa ve bazı toplumlar kadına şiddet konusunda öne çıksa bile gelişmiş Avrupa’da bile kadına şiddetin meşru görüldüğü bir bilinç altı söz konusudur. Dolayısıyla kadına şiddet, evrensel bir “halk sağlığı” sorunu olmanın ötesinde evrensel bir “bilinç sağlığı” problemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle kadına şiddetin önlenmesi, kadınları korumaya almaktan ziyade bu çarpık zihniyetin kapsamlı bilinçlendirme programlarını uygulayarak düzeltilmesi ile mümkündür.

5. Kaynaklar

- [1] İ. Akkaş ve Z. Uyanık, “Kadına Yönelik Şiddet”, *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, c. 6, sy 1, ss. 32-42, 2016.
- [2] İ. Akkaş, “Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Kavramları Çerçevesinde Ortaya Çıkan Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı”, *Ekev Akademi Dergisi*, sy ICOAEF Özel Sayısı, ss. 97-118, 2019.
- [3] O. Özbey, “Kadına Yönelik Şiddet – Şiddetin Temelleri”, *Hukuk Gündemi*, sy 2012/1, ss. 37-39, 2012.
- [4] G. Krantz ve C. Garcia-Moreno, “Violence Against Women”, *Epidemiology and Community Health*, c. 59, sy 10, ss. 818-821, 2005.
- [5] S. Esseyag, “From Commitment to Action: Policies to End Violence Against Women in Latin America and the Caribbean”, UN Women Regional Office for Latin America and the Caribbean, Panama, Regional Analysis Document, 2017.
- [6] H. Güleç, M. Topaloğlu, D. Ünsal ve M. Altıntaş, “Bir Kısır Döngü Olarak Şiddet”, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, c. 4, sy 1, ss. 112-137, 2012.
- [7] K. Tatlıoğlu ve İ. Küçükköse, “Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet: Nedenleri, Koruma, Önleme ve Müdahale Hizmetleri”, *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sy 13, ss. 194-209, 2015.

- [8] Ş. E. Çak, "Toplumsal Cinsiyet ve Feminizm Teorileri Bağlamında Türkiye'deki Reklam Filmleri Ve Popüler Müzik Videoları", *Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, sy 4, ss. 101-110, 2010.
- [9] A. S. Çelik, N. Türkoğlu, S. E. Apay ve A. Aydın, "Ebe ve Hemşirelere Verilen Eğitimin Kadına Yönelik Aile İçi Şiddete İlişkin Tutumlarına Etkisi", *HSP*, c. 2, sy 2, ss. 138-148, 2015.
- [10] Ç. Sever, "Kadına Karşı Eviçi Şiddette Devletin Sorumluluğu ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Opuz ve Türkiye Kararı", *Atılım Sosyal Bilimler Dergisi*, c. 1, sy 2, ss. 19-46, 2012.
- [11] T. Harcar, Ö. Çakır, S. Olca ve G. Budak, "Kadına Yönelik Şiddet ve Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddetin Durumu", *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, c. 2, sy 4, ss. 51-70, 2008.
- [12] N. Kılıç, "Bütüncül Politikalar: Kapsamlı ve Koordineli Politikalar, Eşgüdümlü ve Çok Kuruluşlu Yaklaşım, İşbirliği", *İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi*, sy İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi 8 Mart 2021 Özel Yayını, ss. 28-33, 2021.
- [13] M. Ellsberg ve H. Lory, "Researching Violence Against Women: A Practical Guide for Researchers and Activists", World Health Organization, PATH, USA, Washington DC, United States: 2005.
- [14] World Health Organization & Pan American Health Organization, "Understanding and addressing violence against women: intimate partner violence", World Health Organization, Document number WHO/RHR/12.36, 2012. Erişim: Ara. 15, 2021. [Çevrimiçi]. Erişim adresi: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/77432>
- [15] United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), "Gender-based Violence, Based on UNGA Declaration on the Elimination of Violence Against Women", United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR), Arts. 1 & 2, A/RES/48/104, 1993. Erişim: Ara. 10, 2021. [Çevrimiçi]. Erişim adresi: <https://www.unhcr.org/4794b3512.pdf>
- [16] G. Kalra ve D. Bhugra, "Sexual violence against women: Understanding cross-cultural intersections", *Indian Journal of Psychiatry*, c. 55, sy 3, ss. 244-249, 2013.
- [17] Womankind, "Violence Against Women", *Womankind*, 2021. <https://www.womankind.org.uk/policy-and-campaigns/women's-rights/violence-against-women> (erişim Ara. 10, 2021).
- [18] G. Shahnazaryan, "Structural and Cultural Causes of Gender-Based Violence in Armenia", Heinrich Böll Stiftung–South Caucasus, May. 2016. Erişim: Ara. 10, 2021. [Çevrimiçi]. Erişim adresi: http://feminism-boell.org/en/2016/05/03/structural-and-cultural-causes-gender-based-violence-armenia#_ftnref1
- [19] G. Altın, "COVID-19 Pandemisi Bağlamında Kadına Şiddete İlişkin Bir Değerlendirme", *Toplum ve Sosyal Hizmet*, c. 32, sy 1, ss. 211-225, 2021, doi: 10.33417/tsh.760243.
- [20] E. Özmay, E. Altın, N. Gürhan, D. Karakaş ve S. Uzun, "Hemşirelik Öğrencilerinin Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi: Nitel Çalışma", *EJONS International Journal on Mathematic, Engineering and Natural Sciences*, c. 17, sy March, ss. 106-119, 2021.
- [21] T. Hobbes, *De Cive- Yurttaşlık Felsefesinin Temelleri*, Birinci Baskı. Belge Yayınları, 2007.
- [22] Ö. Körükçü, G. Kayır ve K. Kukul, "Kadına Yönelik Şiddetin Sonlanmasında Erkek İşbirliği", *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, c. 4, sy 3, ss. 396-413, 2012.
- [23] E. Baydur ve B. Ertem, "Kadına Yönelik Evlilik İçi Şiddetin Hukuki Boyutları (Ceza Kanunu, Medeni Kanun ve Ailenin Korunmasına Dair Kanun Kapsamında Bir İnceleme)", *TBB Dergisi*, sy 65, ss. 89-118, 2006.
- [24] A. A. Boylu, H. Ayan ve İ. Bilgin, "Toplumsal Cinsiyet ve Ev Teknolojilerinin Kullanımına Etkisi", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, c. 5, sy 4, ss. 955-965, 2016.
- [25] O. Bingöl, "Toplumsal Cinsiyet Olgusu ve Türkiye'de Kadınlık", *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, c. 16, sy Özel Sayı: I, ss. 108-114, 2014.
- [26] H. Çaldak, "Üniversite Öğrencilerinin Bakış Açısı İle 'Kadına Şiddet' Kavramı", *Temaşa Felsefe Dergisi*, sy 15, ss. 159-172, 2021.
- [27] Y. Kitiş ve S. S. Bilgici, "Aile İçi Şiddet Olgusu; Sır Tutma İlkesi ile Şiddeti İhbar Etme Yükümlülüğü Arasındaki İkiyem", *Aile ve Toplum Dergisi*, c. 3, sy 11, ss. 7-11, 2007.
- [28] The Conversation, "Why 'macho culture' is not to blame for violence against women in Mexico". The Conversation, Eyl. 09, 2019. Erişim: Ara. 10, 2021. [Çevrimiçi]. Erişim adresi:

- <http://theconversation.com/why-macho-culture-is-not-to-blame-for-violence-against-women-in-mexico-122900>
- [29] S. El-Rashidi, “Domestic Violence: A Cultural Ailment”. Atlantic Council, 2014. Erişim: Ara. 10, 2021. [Çevrimiçi]. Erişim adresi: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/menasource/domestic-violence-a-cultural-ailment/>
- [30] BBC Türkçe, “Hindistan’da yakılan tecavüz kurbanı hayatını kaybetti: Kadına şiddet krizinin arkasında ne var?”, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-50698829>, BBC Türkçe, “Hindistan’da yakılan tecavüz kurbanı hayatını kaybetti: Kadına şiddet krizinin arkasında ne var?”, 7 Aralık 2009, (Erişim Tarihi: 07.12.2019, Ara. 07, 2009. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-50698829> (erişim Ara. 01, 2021).
- [31] HürriyetGazetesi, “HindistanTecavüz”, *HürriyetGazetesi*. <http://www.hurriyet.com.tr/haberleri/hindistan-tecavuz> (erişim Ara. 01, 2021).
- [32] O. Güner, “İslam Düşüncesinde Kadına Yönelik Şiddet Söylemine Bir Bakış”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy 23, ss. 51-63, 2007.
- [33] A. Al-Fasi, *İslam Hukuk Felsefesi (Mekasidu’s-Şeriatı’l-İslamiyye ve Mekarimuha)*, Birinci Baskı. İstanbul: İlim Yurdu Yayıncılık, 2014.
- [34] A. Baseri, “Semavi Dinlerde (İslam, Hristiyanlık, Yahudilik) Kadına Şiddet ve Saygının Karşılaştırılması Hakkında Araştırma”, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, c. 16, sy Özel Sayı 1, ss. 123-127, 2014.
- [35] OECD, “Violence against women”, Organisation for Economic Co-operation and Development, Paris, 2018. Erişim: Ara. 22, 2021. [Çevrimiçi]. Erişim adresi: https://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/violence-against-women/indicator/english_f1eb4876-en
- [36] S. L. Gürkan, “Yahudilikte Kadın”, içinde *İbrahimi Dinlerde Kadın*, Birinci Baskı., S. okur Gümrükçüoğlu, Ed. İstanbul: Kadın ve Demokrasi Derneği (KADEM), 2021, ss. 6-19.
- [37] Ö. F. Harman, “Hristiyanlıkta Kadın”, içinde *İbrahimi Dinlerde Kadın*, Birinci Baskı., S. okur Gümrükçüoğlu, Ed. İstanbul: Kadın ve Demokrasi Derneği (KADEM), 2021, ss. 20-37.
- [38] kutsapkitap.org, “İlk Günah ve Asli Günah Nedir? Adem’in Suçlarının Sonucu Neydi?”, *KutsalKitap.org*, Eyl. 08, 2021. <https://www.kutsapkitap.org/adem-ilk-gunah/> (erişim Ara. 22, 2021).
- [39] M. Birekul, “İslam (Toplumun)da Kadın”, içinde *İbrahimi Dinlerde Kadın*, Birinci Baskı., İstanbul: Kadın ve Demokrasi Derneği (KADEM), 2021, ss. 38-51.
- [40] Ö. Gömbül ve K. Buldukoğlu, “Hemşirelerin Kadın ve Kadına Yönelik Eş Şiddetine İlişkin Görüşleri”, *Kriz Dergisi*, c. 5, sy 2, ss. 103-114, 1997.
- [41] A. O. İbiloğlu, “Aile İçi Şiddet”, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, c. 4, sy 2, ss. 204-222, 2012.
- [42] P. P. Zaw, A. T. Htay ve T. Lwin, “The prevalence of intimate partner violence against women”, içinde *Safety 2016 World Conference*, Finland, 2016, c. 22, s. 983.
- [43] F. Amin, S. M. Israr, B. S. Ali, ve N. Z. Janjua, “Association of various reproductive rights, domestic violence and marital rape with depression among Pakistani women”, *BMC Psychiatry*, c. 9, sy 77, ss. 1-14, 2009.
- [44] N. G. Al Tawil, “Association of violence against women with religion and culture in Erbil Iraq: a cross-sectional study”, *BMC Public Health*, c. 12, sy 800, ss. 1-7, 2012.
- [45] K. M. Yount, K. VanderEnde, S. Zureick-Brown, H. T. Anh, S. R. Shuler ve T. H. Minh, “Yount, Kathrin M, VanderEnde, Kristin, Zureick-Brown, Sarah, Anh, Hoang Tu, Shuler, Sidney Ruth, Minh, Tran Hung. ‘Measuring Attitudes About Intimate Partner Violence Against Women: The ATT-IPV Scale’, *Demography*, 51(4), August, 2014. pp: 1551-1572”, *Demography*, c. 51, sy 4, ss. 1551-1572, 2014.
- [46] A. Guedes, S. Bott ve C. Garcia-Moreno, “Violence Against Women and Violence Against Children – The Points of Intersection, (Bridging the gaps: a global review of intersections of violence against women and violence against children)”, Colombini, 2016. Erişim: Ara. 10, 2021. [Çevrimiçi]. Erişim adresi: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.3402/gha.v9.31516>, “

- [47] E. Gracia, “Unreported Cases of Domestic Violence Against Women: Towards an Epidemiology of Social Silence, Tolerance, And İnhibition””, *Epidemiology and Community Health*, c. 58, sy 7, ss. 536-537, 2004.
- [48] G. Bishwait, S. Sarker ve S. Yaya, “Socio-cultural aspects of gender-based violence and its impacts on women’s health in South Asia”, *Research*, c. 5, sy 802, 2016, doi: <https://doi.org/10.12688/f1000research.8633.1>.
- [49] The Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR), “Violence Against Women, Information Series On Sexual And Reproductive Health And Rights Violence Against Women”, (Erişim Tarihi: 12.12.2019”, The Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR), 2013. [Çevrimiçi]. Erişim adresi: https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Women/WRGS/SexualHealth/INFO_VAW_WEB.pdf
- [50] Sputnik Türkiye, “HRW: Myanmar askerleri sistematik olarak Arakanlı Müslüman kadınlara tecavüz etti”, *Sputnik Türkiye*, Kas. 16, 2017. <https://tr.sputniknews.com/20171116/hrw-arakan-myanmar-ordu-tecavuz-1031020278.html> (erişim Ara. 22, 2021).
- [51] D. Deutsche Welle, “Arakanlı çocuk ve kadınlar cinsel şiddete uğruyor”, *Deutsche Welle*, Eki. 04, 2017. <https://www.dw.com/tr/arakanli%C4%B1-%C3%A7ocuk-ve-kad%C4%B1nlar-cinsel-%C5%9Fiddete-u%C4%9Fruyor/av-40801866> (erişim Ara. 22, 2021).
- [52] N. Iqbal, “Arakanlı Müslüman kadınlar seks kölesi yapılıyor”, *BBC News Türkçe*, Kas. 13, 2017. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-41964292> (erişim Ara. 22, 2021).
- [53] C. Taştan ve A. K. Yıldız, “Dünyada ve Türkiye’de Kadın Cinayetleri 2016-2017-2018 Verileri Ve Analizler”, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, Rapor No: 21, 2019.
- [54] N. Güler, H. Tel ve F. Ö. Tuncay, “Kadının Aile İçinde Yaşanan Şiddete Bakışı”, *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, c. 27, sy 2, ss. 51-56, 2005.
- [55] E. Karakuş Umar, “Video Temelli Mülakatlarda Kadına Yönelik Şiddet”, *Fe Dergi*, c. 12, sy 2, ss. 174-186, 2020, doi: 10.46655/federgi.843000.
- [56] R. A. Dalkılıç, “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele: Kamu Politikası Süreç Analizi”, *reflektif*, c. 2, sy 1, ss. 61-82, 2021, doi: 10.47613/reflektif.2021.15.
- [57] H. Demirdirek ve Ü. Şener, “81 İl İçin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Karnesi”, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV), Yayın No: X, 2014.
- [58] Center For Women’s Global Leadership, *1991 Women’s Leadership Institute Report Women*. New Jersey, USA: Center For Women’s Global Leadership, 2012.
- [59] A. M. Miller, “Sexuality, Violence Against Women, And Human Rights: Women Make Demands And Ladies Get Protection”, *Health And Human Rights*, c. 7, sy 2, ss. 16-47, 2004.
- [60] D. Özdamar, *Özdamar, Demet. Türk Kadın Hukuku Mevzuatı (Kadının Hukuki Durumu İle İlgili Mevzuat)*, Güncellenmiş İkinci Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2012.
- [61] Ş. P. Börü, “Kadının Korunmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmeler ve Türkiye’nin Konumu”, *TBB Dergisi*, sy Özel Sayı, ss. 43-63, 2017.
- [62] N. Moroğlu, “İstanbul Sözleşmesi”, *İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi 8 Mart 2021 Özel Yayını*, ss. 8-13, 2021.
- [63] E. Akar, Ö. Bayar ve N. Koçtürk, “Bir Dijital Aktivizm Örneği Olarak İstanbul Sözleşmesi: Twitter üzerinden bir söylem analizi”, *Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi*, c. 4, sy 7, ss. 88-106, Haz. 2021, doi: 10.35235/uicd.893945.
- [64] D. Keleş ve D. Onay, “İslamcı Basında İstanbul Sözleşmesi Karşıtlığının İzlekleri: Millî Gazete Örneği”, *Kültür ve İletişim*, c. 24, sy 2, ss. 372-405, Ağu. 2021, doi: 10.18691/kulturveiletisim.915364.
- [65] M. T. Durmuş, “Cumhurbaşkanı’nın Yürürlükte Olan Uluslararası Sözleşmeler Üzerindeki Tasarruf Yetkisi ve Türkiye’nin İstanbul Sözleşmesinden Ayrılmasının Hukuki Analizi”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, c. 29, sy 3, ss. 1969-2007, Eyl. 2021, doi: 10.15337/suhfd.929925.